

Київський університет імені Бориса Грінченка
Інститут мистецтв
Кафедра теорії та методики музичного мистецтва

«ПОГОДЖЕНО»

Проректор з наукової роботи
Н. М. Віннікова
_____ 2019 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МУЗИЧНА КРИТИКА**

для аспірантів

спеціальності 025 Музичне мистецтво
освітньо-наукового рівня «доктор філософії»
освітньо-наукової програми 025 Музичне мистецтво
спеціалізації «прикладне музикознавство»

Київ – 2019

Розробник:

Лігус Ольга Марківна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри теорії та методики музичного мистецтва

Викладач:

Лігус Ольга Марківна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри теорії та методики музичного мистецтва

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри теорії та методики музичного мистецтва

Протокол від 11.01.2019 р. № 1

Завідувач кафедри _____ О.М. Олексюк

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми (керівником групи забезпечення) 025 Музичне мистецтво
(назва освітньої програми)

____.____. 2019 р.

Керівник освітньо-наукової програми _____ О.М.Олексюк
(підпис)

Робочу програму перевірено

« 14 » . 01 . 20 19 р.

Завідувач аспірантури, докторантури _____ О. В. Плющик

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» ____ 20__ р., протокол № ____
підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» ____ 20__ р., протокол № ____
підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» ____ 20__ р., протокол № ____
підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» ____ 20__ р., протокол № ____
підпис П.І.Б.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	2 / 60	
Курс	3	3
Семестр	6	6
Кількість змістових модулів з розподілом:	1	1
Обсяг кредитів	2	2
Обсяг годин, в тому числі:	60	60
Аудиторні	28	8
Самостійна робота	32	52
Форма семестрового контролю	-	-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: осмислення музичної критики як культурно-художнього феномену, який є невід'ємною складовою музичного життя; підготовка майбутніх виконавців-практиків та виконавців-викладачів до самостійної діяльності у сфері музичної критики.

Завдання:

- формування уявлення про музичну критику як соціально-значущу галузь професійної та творчої самореалізації;
- ознайомлення із жанрами, функціями та завданнями музичної критики;
- розвиток навичок музично-критичного мислення;
- стимулювання активної позиції виконавця як потенційного експерта в музично-критичній діяльності;
- залучення до участі в сучасному музично-культурному процесі.

3. Результати навчання за дисципліною

У результаті опрацювання змісту навчальної дисципліни «Музична критика» аспіранти повинні:

бути компетентними у визначенні пріоритетних явищ, подій і фактів сучасного музичного процесу; в аналізі подій і явищ музичного процесу; у володінні технічними та художніми навичками створення різножанрових зразків музично-критичної діяльності.

мати компетентності: вільно орієнтуватися у сучасному суспільно-політичному, соціокультурному, художньо-мистецькому просторі; аналізувати об'єкти музично-критичної діяльності у різних контекстах (часових, суспільних, соціокультурних, художніх, особистісних); практично володіти технічними та художніми навичками створення різножанрових зразків музично-критичної діяльності.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт			
		Аудиторна:			Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	
Змістовий модуль І.					
Тема 1. Музична критика: історія, функції, завдання	18	4	2		12
Тема 2. Жанрова система музичної критики	22	6	6		10
Тема 3. Стилїстика музично-критичних опусів	20	6	4		10
Разом	60	16	12		32
Усього	60	16	12		32

Тематичний план для заочної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт			
		Аудиторна:			Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	
Змістовий модуль І.					
Тема 1. Музична критика: історія, функції, завдання	18	1	2		15
Тема 2. Жанрова система музичної критики	22	2	2		18
Тема 3. Стилїстика музично-критичних опусів	20	1	-		19
Разом	60	4	4		52
Усього	60	4	4		52

5. Програма навчальної дисципліни

Лекція 1. Музична критика: історія, функції, завдання (4 години)

Музична критика як складова музичного життя. Походження терміну «критика». Видатні діячі мистецтва про статус критики як феномена культури. Музичний процес як предмет музичної критики. Спрямованість критики переважно на події поточного життя, їх репрезентація, аналіз, оцінка. Специфічні риси критики: оперативність та публіцистичність. Подвійна природа критики, її «об'єктивна суб'єктивність», «право на помилку» як родові ознаки критики. Професійні вимоги до музичного критика. «Кодекс честі» критика.

Панорамний огляд становлення музично-критичної думки в різних країнах. Формування жанрової номенклатури критики. Історія критики в особах. Становлення музично-критичної думки в Україні. Представники різних видів музично-критичної діяльності, що належать різним мистецьким категоріям: власне музичні критики (В. Стасов, П. Сокальський, Б. Асаф'єв, Б. Кудрик, І. Солертинський та ін.); композитори-критики (Г. Берліоз, Р. Шуман, Р. Вагнер, П. Чайковський, К. Дебюссі та ін.); письменники – музичні критики (Р. Ролан, О. Вайлд, С. Цвейг, Б. Шоу та ін.); виконавці-критики (В. Пухальський, М. Юдіна, Г. Кремер та ін.). Музична критика в сучасному музичному процесі України. Музична критика і музичне мистецтво. Музична критика та музична наука.

Поліфункціональність музичної критики. Первинні функції музичної критики (інформаційна, аксіологічна, інтерпретаційна). Просвітницька, виховна, прогностична функції музичної критики. Критика як оціночне судження. Критика як комунікація. Розмаїття форм музичної критики та журналістики. Критика та журналістика: межі понять. Завдання критика та журналіста. Взаємопроникнення музичної критики та журналістики.

Основні поняття теми: музична критика, музичний процес, музично-критична думка, публіцистика, музично-критичний опус, критичне оцінювання.

Лекція 2. Жанрова система музичної критики (6 годин)

Типологія музичної критики. Різні способи класифікації критики та їх критерії. Основні типи: інформаційна, аналітична та художньо-публіцистична критика. Жанрова система критики:

Інформаційні жанри музичної критики (допис, анонс, репортаж, інтерв'ю, анотація). Домінуюча функція усіх інформаційних жанрів – надати інформацію. Звідси – обов'язкова для них оперативність і, як правило, невеликий обсяг. Пов'язаність інформаційних жанрів із конкретними подіями поточного часового періоду дає змогу зараховувати їх до хронікальних жанрів. Допис, його схема, функція (інформувати про якийсь факт, подію). Жанр анонсу, його близькість до допису, спільні та відмінні риси ,

призначення анонсу. Репортаж, його особливість репортажу, стиль викладу Інтерв'ю як спосіб отримання інформації, систематизація інтерв'ю. Анотація – пограничний жанр, у ній поєднуються інформативність та аналітичність. Функція анотації – інформативно-просвітницька.

Аналітичні жанри та їх особливості. Реалізація всіх основних функцій критики в аналітичних жанрах: інформативної, оціночної та функції зворотного зв'язку, але домінуючою є оціночна функція. Рецензія як базовий жанр музичної критики, її основні компоненти та об'єкти. Головна умова рецензійної роботи критика – оперативність. Поєднання інформативності та аналітичності в жанрі огляду. Об'єкт огляду, види оглядів. Стаття – один з найбільш масштабних та фундаментальних жанрів і загальної журналістики, і художньої критики. Об'єкт статті, характерні ознаки статті (концептуальність, аналітичність, аргументовані узагальнення та висновки). Різновиди статей.

Художньо-публіцистичні жанри музичної критики (нарис, есе, фейлетон, памфлет). Роль літературної виразності в критичному матеріалі. Значення метафор та асоціативних ланок у художньо-публіцистичних матеріалах. Нарис як синтетичний жанр (поєднання науковості, публіцистичності зі стилістикою та прийомами жанрів художньої літератури). Різновиди нарисів. Есе: баланс індивідуалізованого вислову та аналітичних узагальнень, експресивності та стриманості у висловлюваннях. Обсяг есе, стиль (образністю, афористичністю, суб'єктивно забарвленою розмовною інтонацією та лексикою). Полемічні жанри: памфлет та фейлетон, їх загострено-полемічна спрямованість. Призначення: «виправляти сміхом», прийомами сатири. Ці жанри потребують від журналіста і критика не тільки яскравого літературного таланту, а й розвиненого почуття гумору й дотепності.

Основні поняття теми: інформаційні жанри, аналітичні жанри художньо-публіцистичні жанри, анонс, інтерв'ю, репортаж, допис, анотація, рецензія, стаття, нарис, есе, памфлет, фейлетон.

Лекція 3. Стилїстика музично-критичних опусів

(6 годин)

Мова в критиці (типи мови, історична змінюваність мови, мовні «хвороби» і штампи). Розмовна і книжна мови. Розмовна мова як показник історичного часу, соціальної та національної належності, вікового та освітнього цензу, індивідуального стилю особистості. Книжна мова: науково-понятійна мова досліджень, мова художньої літератури. Національна мова як образ країни, народу. Мовні «хвороби»: канцелярські штампи, втрата художності. Бюрократизація мови, втрата почуття живого слова, забруднення безграмотними і безглуздими виразами, чужомовна лексика.

Заголовок: функції та стилістичні особливості. Функції заголовка: (номінативна, інформативна, рекламна, комунікативна, композиційна, оцінююча, інтегративна).

Стилістика інформаційних жанрів. Жанрово-стильові прийоми репортажу: динамізація висловлювання, активізація сприйняття. Типи запитань інтерв'ю (відкриті, закриті, прямі й непрямі, додаткові і контрольні, особисті. Дефектні запитання. Жанрово-стильові прийоми анотації: використання художніх порівнянь та асоціацій.

Стилістика аналітичних жанрів. Рецензія: контекстні порівняння та аналітичні роздуми. Оцінка впливає з усього ходу міркувань автора, акумулюючись протягом усієї рецензії. Огляд: щоб уникнути сухого переліку і не оминати жодного важливого явища в огляді, потрібно об'єднати матеріал наскрізною ідеєю, вдатися до літературно-художніх прийомів. Портрет: глибина та детальність висвітлення теми у портреті залежить від взаємопов'язаності адресата та характеру друкованого органу. Літературний стиль портрету: строго-академічний, літературно-художній.

Стилістика художньо-публіцистичних жанрів. Варіанти стилістики нарису: прямий опис дій, екскурси в біографію автора, різні маски: автор як оратор, лірик або філософ, монологічна та діалогічна розповідь, створення художніх образів за допомогою метафор, алегорій, порівнянь та інших літературних засобів. Мова есе: невимушена, доступна і водночас метафорична. Форма – гнучка, передбачає нестандартність в усьому: у виборі теми, манері її подачі, підкресленій суб'єктивності, незвичних асоціаціях. Стилістичні прийоми фейлетону. Головний прийом фейлетону – іронія. Способи її створення (анти-фраза – використання слів з іншого лексичного ряду, використання у невідповідному контексті слів «чомусь», «якось», «дивним чином» тощо, перебільшення, парадоксальне використання слів з іншого лексичного ряду або у незвичному сенсі; знижене використання високих або застарілих слів.

Основні поняття теми: стилістика, лексика, розмовна мова, книжна мова, літературно-художній стиль, заголовок, канцеляризм, метафора, алегорія.

6. Завдання для самостійної роботи

Тема 1. Музична критика: історія, функції, завдання

(12 годин)

1. Опрацювати літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Проаналізувати запропоновані музично-критичні опуси.

Тема 2. Жанрова система музичної критики

(10 годин)

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Створити музично-критичні опуси різних жанрів.

Тема 3. Стилiстика музично-критичних опусiв (10 годин)

1. Опрацювати наукову лiтературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Проаналiзувати запропонованi музично-критичнi опуси.

7. Система оцiнювання навчальних досягнень аспiрантiв

Розрахунок рейтингових балiв за видами поточного (модульного) контролю

№ з/п	Вид діяльності аспіранта	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1	
			Кількість одиниць до розрахунку	Максимальна кількість балів за вид
1.	Відвідування лекцій			
2.	Відвідування семінарських занять	1	6	6
3.	Виконання завдань для самостійної роботи	7	6	42
4.	Робота на семінарських заняттях	7	6	42
5.	Написання реферату	4	1	4
Максимальна кількість балів за видами поточного контролю (МВ)		-	-	100

Шкала оцiнювання

Оцiнка	Кiлькiсть балiв
A	100-90
B	82-89
C	75-81
D	69-74
E	60-68

8. Рекомендовані джерела

Основна література:

1. Асафьев Б. В. Критические статьи, очерки, рецензии / Б. Асафьев. – Москва, 1967.
2. Гордійчук М. На музичних дорогах. Статті та рецензії / М. Гордійчук. – Київ, 1973.
3. Гусарчук Т. В. Володимир Пухальський: феномен творчої особистості / Т. В. Гусарчук // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. – 2013. – № 4. – С. 60–77.
4. Зінькевич О. Музична критика: теорія та методика: Навчальний посібник / О. Зінькевич, Ю. Чекан. – Чернівці. Книги – ХХІ, 2007. – 424 с.
5. Зинькевич Е. Память об исчезающем времени. Страницы музыкальной летописи / Е. Зинькевич. – Киев, 2005.
6. Зирін О. Хто вбив музичну журналістику? – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/media/hto-vbiv-muzichnu-zhurnalistiku>
7. Кремер Г. Осколки детства / Г. Кремер. – Москва, 1995.
8. Критика : Міжнародний огляд книжок та ідей. – Режим доступу: <https://krytyka.com/ua>
9. Курьшева Т. А. Музыкальная журналистика и музыкальная критика : учеб. пособие для студентов вузов / Т. Курьшева. – Москва : Издательство Владос-Пресс, 2007. – 295 с.
10. Мельник Л. О. Актуальні проблеми музичної журналістики в Україні / Л. Мельник // Музичне мистецтво і культура. Вип. 14. Видавництво: ВІПІ Друкарський двір, 2011. – С. 65 – 72.
11. Мельник Л. О. Інтерпретаційні парадигми музичної журналістики / Л. Мельник // Проблеми музичної інтерпретації : наук. вісн. НМАУ ім. П. І. Чайковського. – Київ, 2011. – Вип. 95. – С. 35–43.
12. Мельник Л. О. Музична журналістика: теорія, історія, стратегії (на прикладах із щоденної преси Львова від початків до сьогодення) : монографія / Л. Мельник. – Львів : ЗУКЦ, 2013. - 383 с.
13. Міжнародний конкурс молодих піаністів пам'яті Володимира Горовиця. 1995 – 2005. – Київ, 2005.
14. Міжнародний музичний фестиваль Київ-Музик-Фест. 1990 – 1999. – Київ, 1999.
15. Москалець О. Музична критика: гримаси жанру. – Режим доступу : http://gazeta.dt.ua/CULTURE/muzichna_kritika_grimasi_zhanru.html
16. О музыкальной критике: Из высказываний современных зарубежных композиторов. – Москва, 1983.

17. Сокальський П. П. Вибрані статті та рецензії / П. Сокальський. – Київ, 1977.
18. Сохор А. О методологии музыкальной критики / А. Сохор // Современные вопросы музыкознания. – Москва, 1976.
19. Статьи и рецензии композиторов Франции: конец XIX – начало XX века. – Москва, 1972.
20. Чекан Ю. І. Музична критика в інтернеті / Юрій Чекан // Українське мистецтвознавство матеріали, дослідження, рецензії: зб. наук. праць. – НАНУ, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – Київ, 2011. – Вип. 11. – С. 238–244.
21. Чекан Ю. І. Музична критика в сучасному комунікативному середовищі: зміна формату / Юрій Чекан // Мистецтвознавчі записки: зб. наук. праць. – Вип. 20. – Київ: Міленіум, 2011. – С. 18–24.

Додаткова:

22. Алексеев А. Д. Проблема стильного исполнения / Алексеев А. // О музыкальном исполнительстве. – Москва, 1954.
23. Берлиоз Г. Избранные статьи / Г. Берлиоз. – Москва, 1956.
24. Гаккель Л. Е. Исполнителю, педагогу, слушателю: статьи и рецензии / Л. Гаккель. – Ленинград, 1988.
25. Генина Л. Музыка и критика: контакты – контрасты / Л. Генина. – Москва, 1978.
26. Гордійчук М. Музика і час / М. Гордійчук. – Київ, 1984.
27. Григ Э. Избранные статьи и письма / Э. Григ. – Москва, 1966.
28. Дебюсси К. Избранные статьи, рецензии, беседы / К. Дебюсси. – Москва, Ленинград, 1964.
29. Зинькевич Е. «Концерт и парк на крутояре...» Киев музыкальный XIX – нач. XX ст. / Е. Зинькевич. – Киев, 2003.
30. Каратыгин В. Г. Избранные статьи / В. Каратыгин. – Москва, Л., 1965.
31. Кюи Ц. Избранные статьи / Ц. Кюи. – Ленинград, 1952.
32. Лист Ф. Избранные статьи / Ф. Лист. – Москва, 1959.
33. Онеггер А. О музыкальном искусстве / А. Онеггер. – Ленинград, 1979.
34. Соллертинский И. Критические статьи / И. Соллертинский. – Ленинград, 1963.
35. Роллан Р. Музыкально-историческое наследие / Ромен Роллан. – Москва, 1986. – 384 с.
36. Стасов В. Статьи о музыке. В 5 вып. / В. Стасов. – Москва, 1975.
37. Шоу Б. О музыке / Б. Шоу. – Москва: «Аграф», 2000. – 304 с.
38. Шуман Р. Избранные статьи о музыке / Р. Шуман. – Москва, 1956.

ДОДАТОК
до робочої програми навчальної дисципліни
«Музична критика»

Плани семінарських занять

Тема 1. Музична критика: історія, функції, завдання

Семінар 1. Історія української музичної критики в особах
(2 год.)

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань:

1. П. Сокальський – фундатор української музичної критики
2. Музично-критична діяльність В. Пухальського

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Проблемна дискусія з теми.

Рекомендована література: [3–5, 10, 17, 18, 26, 29].

Тема 2. Жанрова система музичної критики

Семінар 2. Художньо-публіцистичні опуси видатних письменників про
музику і музикантів

(6 год.)

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань:

1. Історія західноєвропейської опери в художній публіцистиці Р. Роллана
2. Творчі портрети композиторів і виконавців XIX–XX ст. у критичних есе і
нарисах Б. Шоу

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Проблемна дискусія з теми.

Рекомендована література: [1, 4, 9, 18, 35, 37].

Тема 3. Стилїстика музично-критичних опусів

Семінар 3. Мовні хиби у стилїстиці музично-критичних опусів
(4 год.)

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань:

1. Поширені канцеляризми та русизми в музично-критичних опусах сучасних
українських авторів
2. Стилїстика текстів про музику в сучасній журналістській творчості у
контексті проблеми фахової підготовки музичного критика

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Проблемна дискусія з теми.

Рекомендована література: [4, 6, 9, 10, 13–15].